

Kosnäs kyrkobysbor kalla sig själva „kösnungar.“
 Glarrströmsborna kalla sig „harvungar“ och Ljöbybor-
 na „Ljöbungr.“¹⁾

Befolkningen i Nämns i Värpes kallas
 „nempungan“ och folket i Kättnäs i samma socken
 heter „kätungan“

¹⁾ En ortnamnsförklarare (R. Laxén) har sagt att dessa benäm-
 ningar äro socknans numera. Då är likväl icke fallet, utan tvärt-
 om kallas dessa benämningar i stort anseende i ovannämnda byar.

P. G. Ohls.

Moikepää län heter i uttalet Molpe. Tidigare skall molpeborna ha kallats "molpungar," men detta förnekar de själva bestämt och påstår att det icke är sant.

I forna tider gingo herrar upp efter än
i Glarström och därav har än sitt namn.

Namnet Harrström kommer därav att man
långat harrar i än invid lyn. Harrströmsborna
kallas "harrungar."

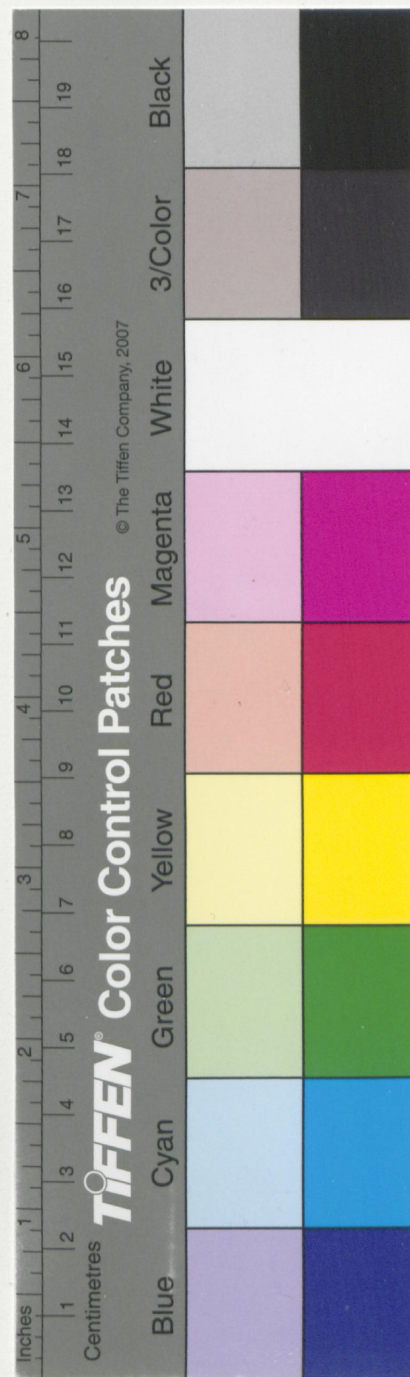
Korsbäck byn har sitt namn efter hemmans-
nummern Korsbäck. Igenom gårdarna på denna
nummer rinner en bäck, som litet nedan gårdarna
möter en annan bäck, som rinner i kors med denna.
Däraf kommer namnet Korsbäck.

Hemmans- och släktnamnet Iduns i Töjby
antaga Töjburgarna komma ifrån tyskan.

Innan prestgård lanns i Korsnäs lunn, bodde presten Samulin i Harrström hos bonden Johan Lillbäck i hans lillstuga. Denna blev senare brännstuga och har siet ägt av en fattig kvinna Greta Stina Mann. Presten skjutsades alla dagar till kyrkan av Johan Lillbäck.

En gång när Samulin och Lillbäck kommo
ifrån kyrkan hade en räv sprungit över vägen. Sa-
mulin gick då och satte med långfingeret och namnlösfing-
ret ett kors i rävfäken. "Vi ska ha den här i morgon
bitti klockan tre," sade han. De fingo den också i rävsaken,
som de satte ut om dagen.

Molius var kyrkoherde i Korsnäs. Hans farfars far var också präst i Korsnäs och kallades av folket Ljömatin. Han bodde i Harrstom och icke i Kyrkebryn. En gammal gubbe i Harrstom, Lillbäck Mussjin,¹⁾ skjutsade honom alla söndagar till kyrkan. En söndagsmorgen, då de voro på väg till kyrkan, sade Ljömatin: "I dag skall jag ha alla gamla gubbar och koringar att gråta, jag skall predika ur bondpredikor." En söndag, då de körde hem, sågo de att en räv hade sprungit över vägen. "Håll i still, Johan," sade prästen. "En räv har sprungit över vägen här." — "Ja, va får du utav den," sade Lillbäck Mussjin. — "Jo, den ska vi ha i morgon," svarade prästen och steg av släden och gick till rävsprået. I detta satte han tre finger. När skjutsbonden såg detta utbrast han: "Va ä du för en satans präst, som har sådant där då för?"

Senare på kvällen voro de och satte ut en rävsax, där räven sprungit, och då sade prästen: "Den

¹⁾ Mussjin = mussin = morfar.

här ska vi ha i morgon." På måndagsmorgonen
kom han och väckte Lillbäck Mussjin och sade att
de skulle gå och släppa räven ur saken. De gin-
go dit, och när de kommo till ort och ställe, satt
räven i saken.

En tisdag for Samulin ut till Öjen (= Björkö
utanför Harristön) för att jaga. Det uppkom så svår
storm att han icke kunde komma hem. På söndags-
morgonen upphörde stormen och då „gåta“ han for direkt
till Korsnäs, utan att ha tid att vika in till Harr-
istön efter bättre kläder. När han kom på fasta
landet vid Korsnäs bad han sin följeslagare, Johan
Lillbäck, vara skild ifrån honom en kvart timme för
att han skulle få tänka över en psalm till predikan.

Moliis var hjälpprest eller adjunkt i Korsnäs. Han
flyttade bort 1864. Johan Mattans far, Josef Mattans,
"va nte för te död." Han frågade bot hos Moliis. "Jag är
nte för de död," sade han. - "Ej säg int döda, säg själar," svaka-
de Moliis, och tillade: "Kom hit nästa torsdagskväll. allt
går bra tills du kommer till klockstapeln, men jag kom-
mer väl och hjälper dig." Så gick det också, men ifrån
den stunden han mötte presten vid klockstapeln såg han
inga döda mer.

Moliis var borta en tid ifrån Skovnäs, men kom
dit tillbaka såsom kyrkoherde och dog där. Josef Mat-
tans kunde icke vara tyst med vad ^{kyrkan} han gjort åt ho-
nom, utan det blev bekant i socknen. De kommo då
ifrån Taklags byn och bad honom att han skulle kom-
ma och bota sjuka där, men han gjorde det ej. Ifteråt talade
han om detta på en kyrkostämman och tillade: "Taklaxborna
tro att jag är någon trollkarl." De närvarande skrattade
då, icke åt Taklaxborna, utan åt Moliisen, som de visste
kunde bota sjuka om han ville.

© The Tiffen Company 2007

Blue

Cvan

Green

Yellow

Red

Magenta

White

3/Color

Black

Carl Nordman var präst förrän han bosatte
sig i Flarström. Hans son blev också präst.

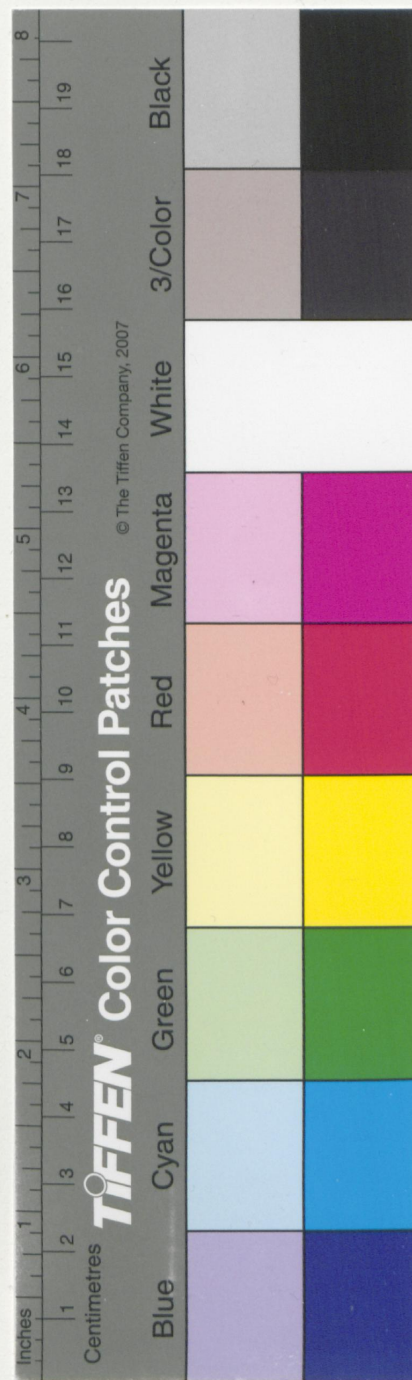

Vid rån emellan Hårström och Korsnäs byn
har en landmätare syns gå uppågå vid Edsviken.
Flera olika personer ha sett honom stundom ri-
dande och stundom körande i schäss.

På bonden Erik Maars hemman i Molpe hade man en stor sljsten. Sommaren 1808 skulle man bära den till skogs och gömma den, men emedan den var så tung kastade man den i ett åkerdike invid gården, där den låg till dess kriget blev slut. Två man hade fullt göra att lyfta den. Den är ännu i behåll och mäter nu 40 cm i diameter.

I samma gård finns en dalsten, som en tid användes av fyra gårdar. Den begagnas numera ytterst sällan och mäter liksom den förra 40 cm i diameter. Tjockleken är 10 cm.

Nämndeman Mats Isaksson Bäck spar-
kade åt stor A om han mötte det på vägen.
Han kunde icke läsa skrevet, utan måste alltid
ha „händigxa.“ Men han var den bästa bland
alla nämndemän då det gällde samvetslagen, ty
då dömdes det efter hans utläggningar. Han
kunde ej skilja in skrivna bokstäver stodo upp
och ned eller om de stodo rätt. Han hade brö-
derna Lillbäck till skrivare. En gång hade
barnen skrivit abc på ett papper. Detta spar-
kade han åt.

I Hårström inträffade ett mord ^{för} en tid tillbaka. Det ackorderades på tre år. Laihela Maj kan överens med Lovin att han skulle komma och mörda sytningsgumman i gården. Det var det nionde mordet Lovin utförde. Ungdomen skulle sitta upp där om kvällen och på det sättet kom mordet att upptäckas.

För omkring 90 år tillbaka övertalade en familj i Harrström några laihelabor att mörda sytningsgumman i gården. På överenskommen dag reste medlämnarna i ovannämnda familj i Harrström till Kristinestad och lämnade gumman hem ensam. På natten mördades hon av laihelabor. Mördarna följdes och upphunnos i Laihela. Den mördades skrin eller kista hittades i skogen norrom Harrström.

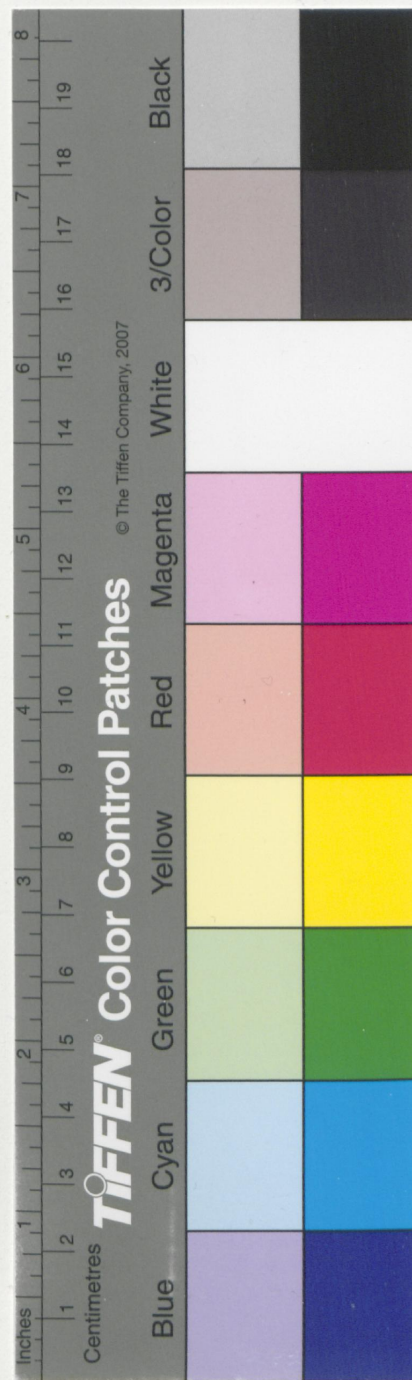

En gammal gubbe i Glarrström blev ihjäl-
slagen med en „håbråsmäkel“, men mördarna,
gårdsfolket, hade gott om skarpmynt och därför
och därför kunde de få det att låta som om
sytningsgubben fallit och slagit ihjäl sig.

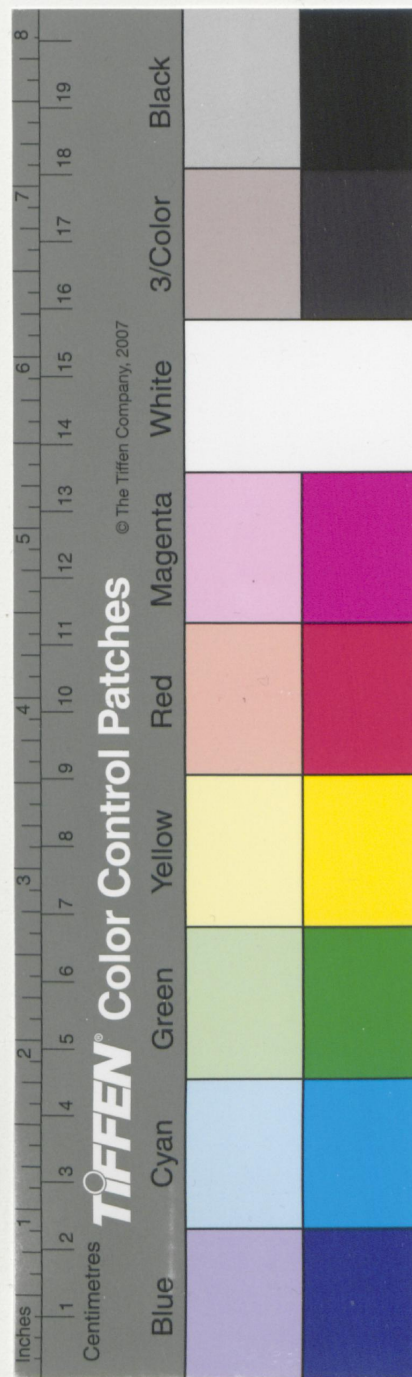
1) Håbrå = vishus.

Den 27 mars 1851 avled Eric Ericsson Las-
sas i en hastig död (genom mördarhand av brodern).
Länsmannen och nämndemannen voro dit för att hålla
undersökning, men det blev ingenting vidare utaf. Det
fanns förbannat mycket pänningar, i kapitals, i går-
den.

En gubbe i Molpe, som nu är 66 år gammal, berättade att han som barn var med en gång i säljiske en höst vid Moikepäähällorna. Lyckan var icke fiskarena bevågen, ty deingo inga sälar på sina nät. För att råda bot på detta togo alla fiskare, de voro inalles 12, en krabb (ett nät) var och lade på ett ställe. En av dem trollade då så att de skulle få sälar.

Vall-Juss kallades en person i Harristrom som var litet konstig. Han talde ej att nyklarna hängde ojämt på spiskroken. Kom han in i en gård och såg att kortare och längre nyklar hängde om varandra, tog han och ordnade dem så att de kommo att hänga i den ordning de hade efter sin längd. Han var en god skrivare och processmakare. I sömnen brukade han utbrä och ropa: "Jumala pojka." Hans egentliga sysselsättning var att valla kor eller tjänstgöra som "köpaim." Därför fick han namnet "Vall-Juss." Då han kom hem med korna på kvällen brukade han läsa upp dom för dem. "Så många par ska du ha och så många par ska du ha" sade han skilt åt var och en och sedan värfställdes straffet omedelbart. Detta beräknades efter kornas vätt och sämre uppförande under dagen.

Förut lägo ormar tillsammans med barnen på trappan i Blaknäs, som ligger mellan Harrstöm och Töjby. Då barnen voro ensamma hemma voro ormarna i stugan, där barnen „åsjade“ dem. De berättade för de äldre att de hade småkissor i stugan, vilka de lekte med. När barnen berättat detta, ville de äldre få reda på vad de menade med småkissorna och lade sig en dag på lur. När det blev tyst och stilla i huset kommo ormarna fram och voro tillsammans med barnen.

Det har funnits mycket ormar förut i Karsnäs
och Molpe, men ej i Flarrström. I Karsnäs skären har
det också funnits mycket ormar, men de äro nu „bottlagade”.

Gambel Jonas eller Storas, som han också kallades, var bosatt mellan Tjölby och Harrström. Han var en skicklig bössmed. De bössor han gjorde voro vackra och dugliga. Han rätade även gamla. Han hade ^{en} bror, som var lysmed i Björkö (Replot), och en annan, som flyttade till Island. Även han var smed. Smeden i Björkö kallades Böss-smed Karl! Den andra hette Herman. Deras far, Gambel böss-smeden, var också en god arbetare, när det gällde att förfärdiga bössor.

I Björkö kallades Böss-smed Karl "Nysmeden" till skillnad från en äldre lysmed, som kallades "Gambel smeden." Den senares efterkommande kallas "Smedas" och den förenämndes "Smedes." "Nysmeden" påstod sig kunna göra så träffsäkra bössor att de träffade målet om man också sköt rakt bort ifrån målet. Hans släktnamn var Helsing. Herman Helsing torde ha bott i Löttinga på Island.

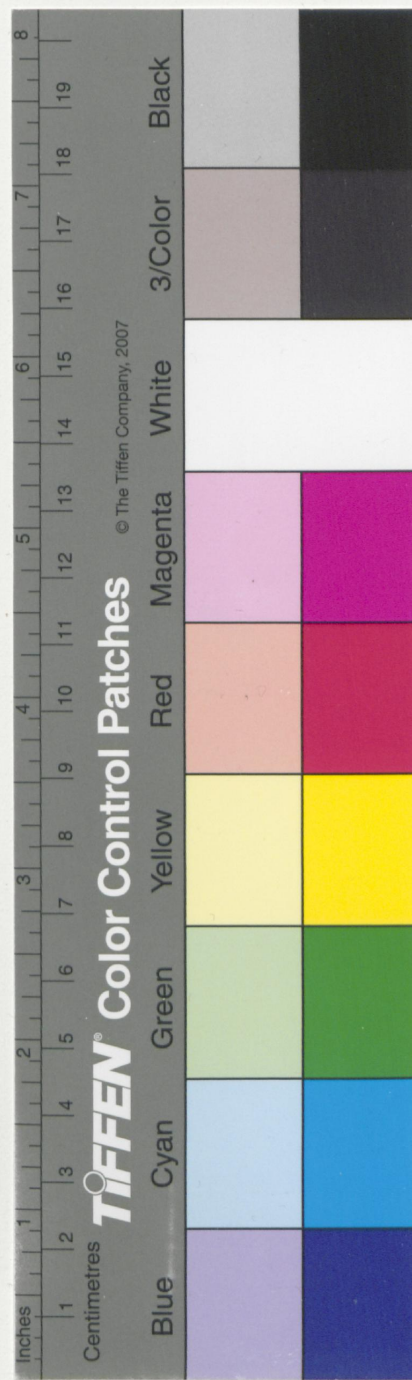
Anm. av P. E. Ohls.

Namnet Borgmästars i Flarrström kommer därav
att en gammal bonde en gång på marknaden i Haskö
sade till sina kamrater: "Nu skall jag gå säga åt
bror att vi ska byta hästar." Han kallade borgmästaren
"bror." Denne bonde var en hästlytare. Ifrån den dagen
kallades han allmänt "Borgmästaren" och efter honom
kvarlever ännu gårdsnamnet "Borgmästars."

I Kvernås kyrkoby har en pojke varit
bergtagen, men slapp hem när det ringdes i kyrk-
klockorna på söndagsmorgonen. Han hade varit i en
gård där det var vackert och bra, och mat fick
han också.

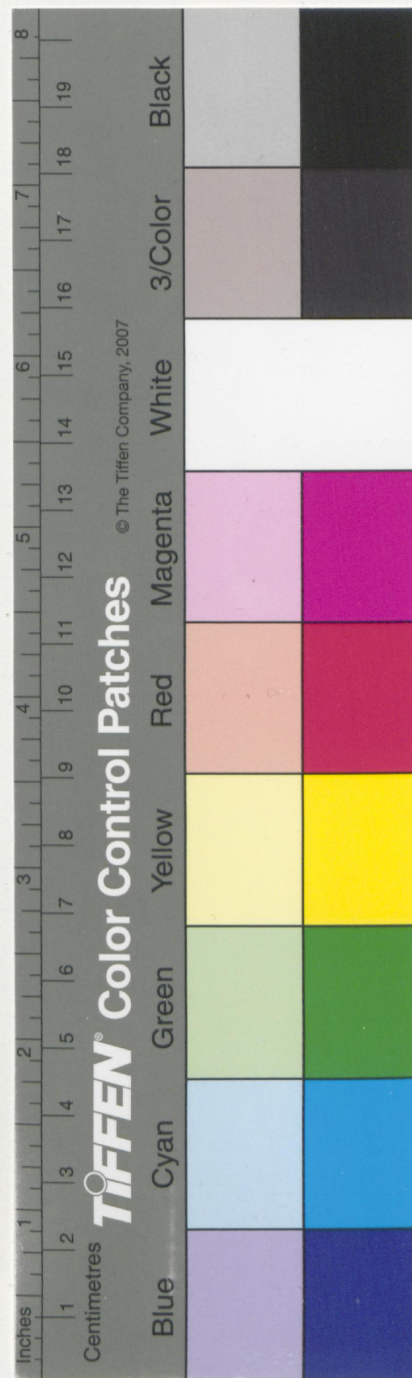

Den gård „he jä såret,” i vilken ly vet jag ej,
 sade sagesmannen (om det var i Hornås kyrkoby, Harrström
 eller Töfly visste han ej) skulle en yngling gå efter häs-
 ten. En kvinna gjorde honom sällskap på vägen.
 När de så gingo, kommo de till en gård. Kvinnan
 bjöd honom stiga in. Då han kom i stugan bjöd
 husbonden honom en sup samt frågade om han ville gif-
 ta sig med någon av hans döttrar. Den första håg-
 fällt han int, ej heller den andra, men den tredje lika
 han. Han gifte sig med henne och blev måg i gården.
 Han gick nog ^{ut} och t. o. m. över hängården, men ingen
 såg honom. Då hans mor dog begärde han att få
 vara med på begravningen, vilket tillstoddes. Men vid
 begravningen gick han så nära, att han fick tag
 i prestens kappa, och då blev han „i synlig måt-
 to” tillbaka.

Kyrkoherden J. i Korsnäs hade en gång utlyst kyrkostämman med anhängan att varje skriftkolebarn skulle ge åt prästen en mark. Han hade "provat" på 6,000 mark och fick 10,000 mark. I. v. s. kyrkoherdens lön var 6,000 och adjunktens 4,000, och då han icke behövde ha någon adjunkt fick han också hans lön eller således 10,000 mark tillsammans. Det förtöt församlingsborna att han ville ha ännu mera utav dem. På stämman frågade då en bonde Gabriel Juth i Harristön: "Får jag framställa en fråga?" — "Jo," svarade prästen. — "Det sägs att prästernas pungar ä utan båten, ä kyrkoherdarnas också?" frågade då Juth. — "ellen min har båten," svarade kyrkoherden. Då inföll en annan bonde ifrån Harristön: "Lå färlar ä fo sudan."¹⁾ Anhängan avslogs enhälligt efter detta ordbyte.

¹⁾ Lå fattas den få sidor.

Johan Erik Gråggas var en gång ut och drog gädddrag. Han fick en stor gädda och rodde i lå, ty det var hård bläst. Båten stötte mot några alkristar. Trött av arbetet somnade fiskaren in, men vaknade efter en stund av båtens häftiga skakningar. Då han såg sig omkring stod båten på samma ställe i lugnet och ingenting oräntligt kunde upptäckas. Endast mysilvers-gädddraget var borta och är borta än i dag. "De ville ha det."

En gubbe, som kallades Mahock Joss, hade en flicka med sig en dag ut och fiska på Bössfladan. Då fingo de se en gubbe sitta på en sten ut på fladan. De förstodo vad det var för en person. Mahock Joss ville skjuta honom, men gräbban började gråta och då lät Joss gubben på stenen vara i fred.

✓

En gubbe var på ett skär och höbergade.
 Han hade sin fosterflicka med sig. Under middagstim-
 men lade gubben sig att vila i båten vid stranden
 och flickan satt och såg. Då kom ^{en} kvinna ifrån sjön
 och tog fast i båtsuden och stod jäms med magen
 och klistade in i båten. Gubban väckte fosterfadern. -
 "Drag åt helvete," ropade han, då han fick se kvin-
 nan. Denna släppte genast sitt tag och försvann
 i sjön. Samma dag sågo andra henne på en sten
 på samma skär.

37

Molpe.
180

✓

En pojke var och friade vid Norrgårds.
Han låg i dörrsängen. Om natten kom tom-
ben och klädde friarens rock på sig och dan-
sade och tyckte om sig så, då han hade en ny
rock på sig.

Gamle Båskon, som dog för omkring 30 år tillbaka, var hemma ifrån Tölbacken, från den del, som hörde till Harrström. Hon var mycket svår att processa. Bl. a. processade hon löst en del av ett träsk, som hette Äppelträsket. För att vinna i processen dikade hon ett stort dike, och den del hon torrlagt, blev hennes.

Efter sin död gick hon uppståd vid Äppelträsket, där flera personer sågo henne i sin vanliga ~~hvit~~ habit i livet. Det har också inträffat att det spöar ut för folk, som på natten kört mellan Molpe och Korsnäs kyrkoby, när de kommit till Äppelträsk.

Gamle Båskon processade också med sin far, som förfalskade testamenter efter sin hustru. Hon gjorde honom ärelös. Båskon bodde i Håggviken, vilken hör till Korsnäs kyrkoby.

På Marasbackan mellan Horsnäs och Molpe
har man sett ljus brinna om nätterna.

✓

På Malaksskogen vid Maarsbäck och vid
Nainebro har det inträffat att hästarna blivit
utspända då man kört där förbi i mörkret. Död-
folk brukar också sätta sig på, så att hästarna icke
förmått draga utan blivit uppgivna.

Nära Halsö ligger en kobbe, som heter Malgrund. En fiskare hade uppfört en ny fiskarbastu på detta grund. När han och hans bröder kommo dit en kväll började det spökas där. Röstet och taket lyftes en hel aln ifrån väggen. Brodern tänkte bli rädd ("hepen"), men ägaren svar: "Jag har byggt huset, det är mitt. Dragen åt helvete, det är intet reservhus." Sedan blev det aldeles tyst och lugnt och ingenting vidare märktes.

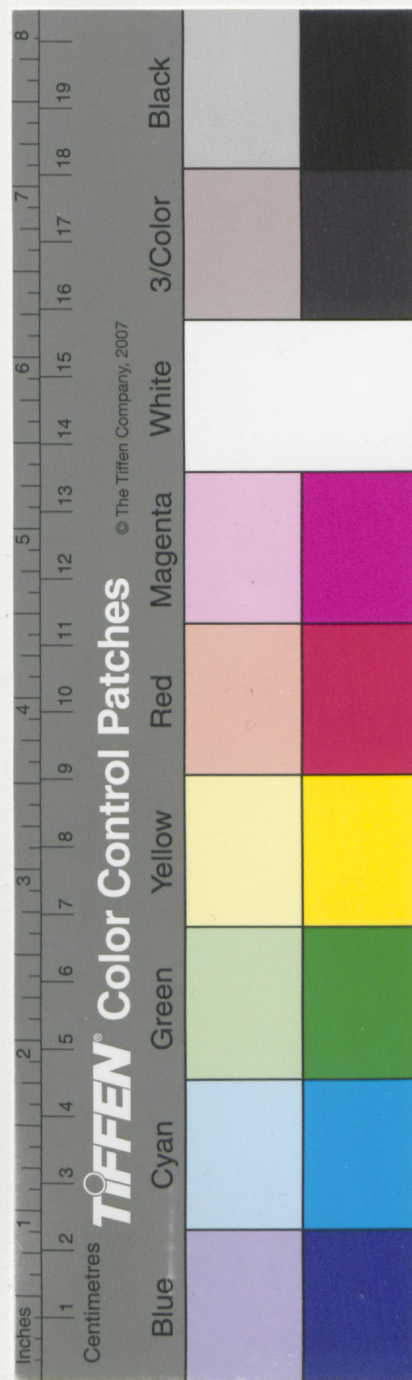
Andra, som varit där före dem, hade blivit så skrämde att de måst resa därifrån.

Harrström.

1885

En kvinna, som hade sin man i Amerika, hörde en dag upprepade slag i stuguväggen. En tid efteråt fick hon dödsbrev. Samma dag och samma stund, som mannen dött, var det hon hörde slagen.

"Starksjukan" var mycket gångse förut. Starksjukan är detsamma som febersjukan.

För mer än 30 år tillbaka onkom ett fäl-
båtslag i isen, som slagits sönder. Sådan is kallas
„våjen” d. v. s. „vågen går i isen”. Fälbåtslaget bestod
av fyra man. Två var hemma från Bergö, Lill
Mars Håck (Henrik) och Hage Mattas en son och två
var „köungsproskar”. Den förstnämndes lik hittades en
vårdag av en „harvung,” som gick och sökte „reko-
gods” på Björkö, en större ö vid Flarrström. Den an-
dra bergöbans lik hittades litet senare på södra udden
av Björkö och köungsproskarnas lik påträffades vid Töj-
by, där de slagits i land på stranden.

Johan Bäck från Långvik i Värpes hade sin hustru med sig ut på säljakt. De höllo till nära utanför Töjly. Hustrun satt bak ett isberg medan mannen rörde sig ute på isen. Han rände på sin skridstång. Då han skulle över en vak tog skridstångens för-ända under isen och han kom således att hamna i vaken. Därifrån kom han ej upp utan sjök till botten. Hustrun såg eller visste utav ingenting förrän andra sälkyttar, som voro i omgifningen, kommo dit och berättade huru hennes man omkommit. De hade nämligen kikast på honom och råkat observera honom när han rände ner i vaken. På tredje dagen efteråt fick man upp den drunknade.

Följande händelse inträffade för omkring 35 år tillbaka.¹⁾ En fälbåt syntes ligga vid isstaden utanför Töjby. Omkring Urbanus uppstod en svår storm. Några dagar efteråt hittades resterna av fälbåten och tillbehörigheterna, som varit i densamma, sönderslagna vid Nämpnäs landet. Ifrån Gåshållan kunde man se manskapet kämpa i isen. Båtlaget bestod av Johan Manfolk, Karl Johan Bodbacka och Matts Karlsson Vallvik. De hade en skölbåt med sig såsom fälbåt.

¹⁾ Meddelat år 1912.

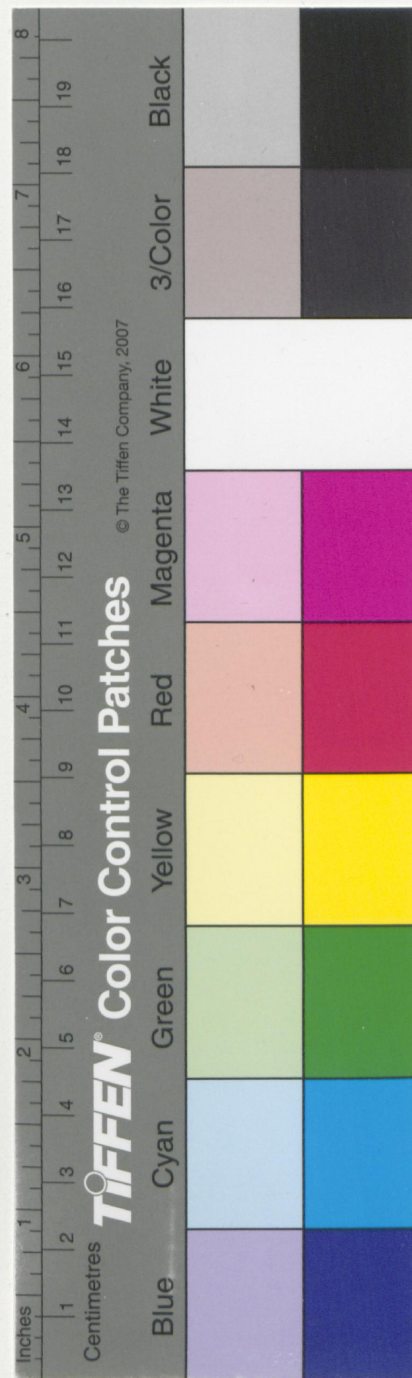

Från Lundan (i Lolo) var ett båttag ut på isen i Norrbåten. En stark storm uppstod och båtlaget kom i „bråket“ (den sönderbrutna isen). De fingo springa ut ur båten som de lågo i „labbsockan.“ Båten, bössor, mat och allt blev förstört. Båten slöt och hittades senare, men var i kras. Detta inträffade för 20 år tillbaka.

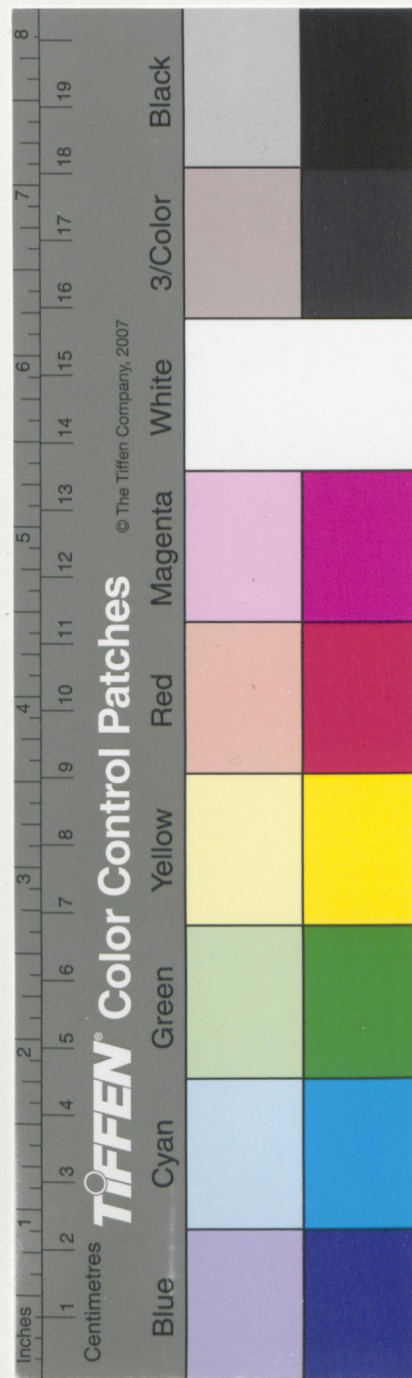

Förut var man ute på säljakt både höst och vår.
 En person, Hålt ston och hans son, en yngling i poj-
 åren, gingo ned på svag is då de varo ute på säl-
 jakt en vår. De onkomo bägge två.

Några fålmän onkomma nu och då ute på
 färdresorna.

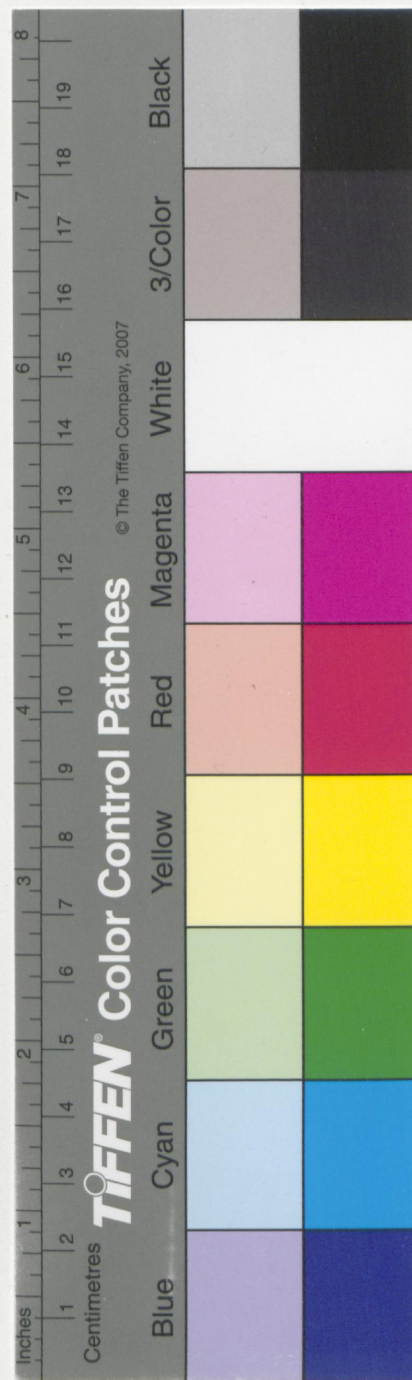
När karlarna rest långt ut i isen kunde det ibland hända att gräsälarna kommo nära land. Då brukade kvinnorna fördomdags gå ut på isen och klubba sälarna. Det inhäffade t. o. m. vissa gånger att kvinnorna fingo på detta sätt mera sälar än männen.

Molpungarna begagna säljarn, som äro gjorda med två "hålingar" (hullingar) på, att kasta i sälen, när han är blaserad och måste komma upp till vattenytan för att hämta luft. Sälen skjutes vanligen på stenen och förföljes sedan roende av säl-skyttarna. Det är sällan man föl^{någon säl}var på det sättet. Vid säljernet är en lina fästad och när harpunen inträngt genom huden på sälen låter man linan löpa ut och så småningom halar man in den och fångar sälen.

Fälbullarna voro $3\frac{1}{2}$ kvarter i diameter.
Numera bakas inga sådana fälbröd.

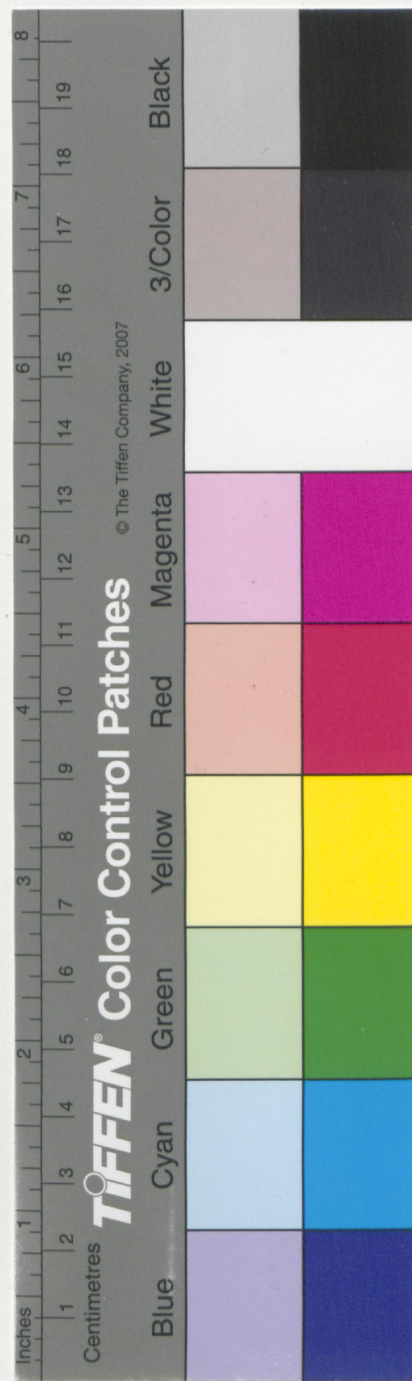

Fälbössorna ha vanligen egna namn. Bonden Karl Iken i Korsnäs kyrkoby har en bössa, som heter „Målar bössan.”¹⁾ Han hade tidigare en bössa, som kallades „Normnäs bössan.” En bössa i Korsnäs heter „Stor Låsson,” efter en lott, som ägt henne fört.

¹⁾ Troligen „Målar bössan.”

Förut hade man kassar gjorda av vidkåppar,
som man satte i bäckarna, då fiskarna vartid gingo upp
"för att ta grönsken."

Enligt prästen Dahlbergs forskningar skall
släkten Malm i Finby i Värpes härstamma
från en sjökapten Malm, som var hemma från
Sverige och bosatte sig i Finby.

En gammal gubbe i Malaks var bortta i tre dagar. Då folket var samlad för att börja skallgång efter honom kom han gående och frågade: "Vart ska hittjen färtje?" - "Vi skulle skulle efter dig," svarades honom. - "Nå int behöver ne he," sade han och tillade: "Här vid Mattlaggs¹⁾ kårre ska nya kyrkan byggas i ryssen ska skit ned Finland, men då ska han bli till ett förståndome."

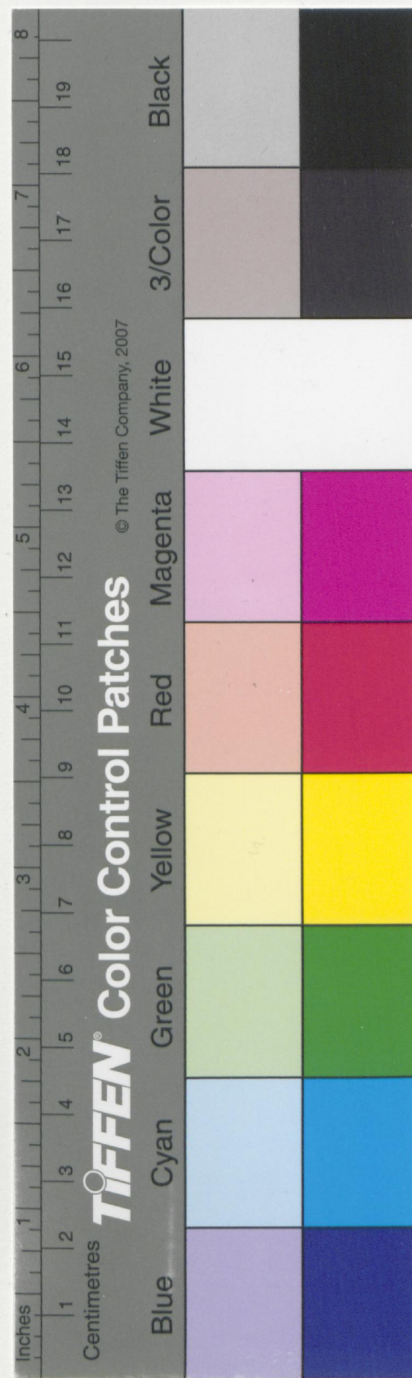
¹⁾ Namnets ntt. är tydenligt återgivet. I skrift heter det Matt-lars kårret. Medd. var en molpebo, som var hemma ifrån Petalaks.

62

205

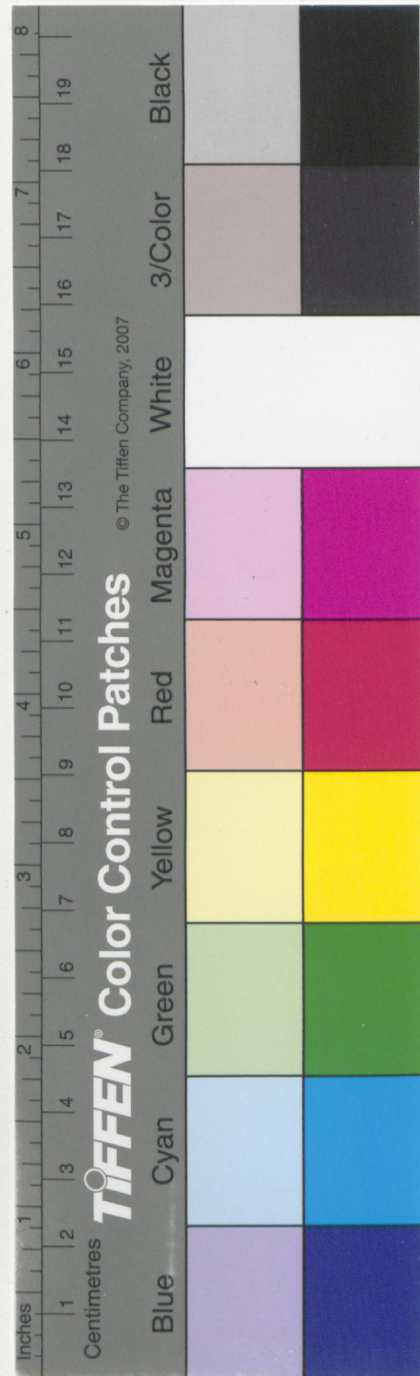
Talabrasten har nio tungomål eller lät.

Föret har det tillhört nabbolsmannen att
tillsäga när byarådet skulle sammankallas.

På våarna går strömmingen i oväders och
på hösten i lå.

I Harríón kallas stöðhus stjórn, og stær
'dó (on kreatur).'

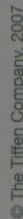
En gubbe i Harström brukade alltid säga, när någon hade gjort något orätt: "Ja, va å det emot N. N.,¹⁾ som tillbad satan framför Herrans altare." Lätt uttrycksätt hade han från en händelse, då ett brudpar vigdes i kyrkan. Bruden hade vid altaret fallit på vänstra knäet, för att därigenom bliva den härskande och styrande i huset och få mannen under sitt välde.

¹⁾ Namnet ville meddelaren på inga villkor uppgi.

210

När barnen kastade tändarna på ugnen
sade de: "Gåbb, gåbb, gäv må en baintann för en
gulltann".

På ett läsförhör i Tjölvs frågade prästen av en gosse: "När är du född?" Då gossen icke kunde besvara frågan, sade en man bland de närvarande: "Han va säkerligen så barnslig då an ble född, så an minns full int a." - "Vad säger ni?" frågade prästen. - "Ja säger," svarde bonden, "han va säkerligen så barnslig då an ble född, så an minns full int a." - "När ut honom," sade prästen. - "Ika ja mäst ut, så kan ja fu ga själv," replikerade bonden trygg och stadig där han stod i folkhopen.

